

EYÜP SİRTLARINDA
BİR
NECİP FAZİL

Prof. Dr. M.Orhan OKAY

1931' yılında İstanbul'da doğdu. Vefa Lisesi'nden ve İ.Ü. Edebiyat Fakültesi'nden mezun oldu (1955). Edebiyat Öğretmenliği ile mesleki hayatına başladı (1955-1959). Atatürk Üniversitesi'nde asistan (1959), Doktor (1963), doçent (1975), ve profesör olarak çalışma hayatını sürdürdü. Beşir Fuad, Batı Edebiyatı Karşısında Ahmet Mithat Efendi, Necip Fazıl Kısakürek, Mehmet Akif, Ahmet Hamdi Tanpınar, Sanat ve Edebiyat yazıları, Silik Fotoğraflar, Bir Başka İstanbul ve Konuşmalar isimli yayınlanmış eserleri bulunan Okay Sakarya Üniversitesi'nden emekli oldu (1997). Fatih Üniversitesi'nde derslerini sürdürdü. (1997-2000). Halen İslam Ansiklopedisi Redaksiyon kurulumunda çalışmalarını sürdürmektedir.

Eyüp Sultan Sempozyumu'nun Mayıs ayına tesadüf etmesinin, 26 Mayıs 1905'te doğan ve 25 Mayıs 1983'te vefat ederek Eyüp sırtlarına defnedilen Necip Fazıl için hayırlı bir tevafuk olması temennisiyle başlıyorum. Bu ay onun doğumunun 93'üncü, ölümünün de 19'uncu yılına rastlamaktadır.

İstanbul'da, Çemberlitaş'ta doğan, çocukluğu o civarda geçen, öğrenim yıllarını da Boğaziçi'nde ve Heybeliada'da sürdüren Necip Fazıl'ın, Abdülhakim Efendi'yle karşılaşmaları vesilesi dışında Eyüp'e gelip gelmediği hakkında bilgimiz yok. Bir ara Okmeydanı'nda otururlarsa da içinde, karşı kıyıdaki Eyüb'e ait bir intiba yoktur. Otuz yaşlarına kadar, yani "Kaldırımlar Şairi" olarak şöhret yaptığı genç bir adam olarak yılları, sanatkâr çevrelerinde ve çok defa bohem bir hayat içinde geçen Necip Fazıl'ın hatıraları dışındaki eserlerinde de Eyüp'ten bir iz bulamıyoruz.

Necip Fazıl, hemen tamamen Abdülhakim Efendi ile ilgili hatıralarını anlattığı O ve Ben adlı kitabında onunla tanışmasının vesilesini bir evliya menkıbesi gibi anlatır. Yıl 1934. Bir gün Beylerbeyi'ndeki evlerine giderken vapurda kendisine dikkatle bakan bir adamla konuşmaya dalar, bir mürşit aramakta olduğunu söyleyince, tanımadığı adam ona Ağa Camii'nde vaaz veren Abdülhakim Efendi'yi tavsiye eder. Bu karşılaşmayı takip eden Cuma günlerinden birinde, Beyoğlu'nda bir apartmanda bir takım sanatkâr arkadaşlarıyla beraberken, birdenbire vapurdaki yabancı adamın anlattıkları aklına gelir ve yanında oturan, o sırada pek çok konuda anlaştıkları ressam arkadaşı Abidin Dino'ya hadiseyi anlatarak Ağa Camii'ne gitmeyi teklif eder. Ve giderler. Necip Fazıl'ın üzerinde ilk intiba olarak nüfuz edici bir tesirle elini öptükleri Abdülhakim Efendi onlara Eyüp Gümüşsuyunda bulunduğunu, istedikleri zaman gelebileceklerini söyler. Bu adres Abdülhakim Efendi'nin 1919'dan beri şeyhliğini yaptığı, tekkelerin kapatılmasından sonra da ikamet ettiği ve tasavvufî sohbetlerde bulunduğu Kaşgarî Dergâh'dır. Bu tarihten birkaç hafta sonra da Necip Fazıl yine arkadaşı Abidin Dino ile beraber Eyüb'e gelir. Bu sırada Necip Fazıl 29 yaşındadır ve gençli-

ğinin en haşarı, ele avuca sığmaz yıllarını yaşamaktadır. 1865 doğumlu Abdülhakim Efendi ise 69 yaşındadır.

Kaç saat kaldıklarını bilmedikleri o süre içindeki sohbet Necip Fazıl'ı da, Abidin Dino'yu da şaşkın ve hayran bırakmıştır. Necip Fazıl, bu tarihten 3-4 yıl sonra yazdığı Çile şiirinin şu kıtasının o karşılaşmayı ifade ettiğini söyler:

*Ensemün üstünde bir demir balyoz
Kapandım yatağa son çare diye
Bir kanlı şafakta bana çil horoz
Yepyeni bir dünya etti hediye.*

Bundan sonra Abdülhakim Efendi'nin vefat tarihi olan 1943 yılına kadar pek çok görüşmeleri olur. Bu görüşmelerin Necip Fazıl üzerindeki tesiri ve yorumları hakkında **O ve Ben** kitabında teferruatlı bilgi vardır. Ben burada, bu bilgilerin dışında, Necip Fazıl'ın yazılarında bu tanışmanın izlerini göstermek istiyorum.

1934-1943 arasında Necip Fazıl'ın hemen hiçbir yazısında Abdülhakim Efendi'ye ait belirli veya belirsiz bir gönderme, bir bahis yoktur. İlk defa Abdülhakim Efendi'nin vefatından iki ay kadar önce, 17 Eylül 1943'te çıkan ilk **Büyük Doğu** dergisinde "Tanrıkulundan Dinlediklerim" genel başlığı altında yazdığı bir dizi yazıda Abdülhakim Efendi'nin ilk izleri görülür. "Tanrıku lu" başlıklı ilk yazıda onu nasıl tanıdığını sembolik bir dille ifade eder. Bu ilk uzun yazının sonu, vapurdaki yabancı adamın sembolü olan bir gölgenin ona mürşidin adresini verdiği şu cümlelerle biter: "Sırver-

Resim 1; Necip Fazıl Kısa-kürek'in çocukluğu (Fotoğraf: Türk Edebiyatı, özel sayı:117)

Resim 2-3; Askerlik yılları (Fotoğraf: Türk Edebiyatı, özel sayı:117)

Resim 4; Kaşgari tekkesinin bahçesinde Necip Fazıl ve Abdülhakim Efendi (Fotoğraf: Türk Edebiyatı, özel sayı:117)

mez'e git! Tespihçiler'den geç! Sağa sap! Kapalı Cami sokağına gir! Yürü, yürü! Yıkık Çeşme'nin kapısında 9 numara!.. Göğe baktım, bir yıldız düşüyordu."

Necip Fazıl bu son cümleyle kaderinin değişmekte olduğunu ifade ediyor. Tanrıkulundan

Dinlediklerim başlıklı yazılar, bazen yenileri de eklenerek **Büyük Doğu**'nun pek çok serisinde yer alır. Daha sonra da iki cilt halinde kitaplaşırken, hemen bütün yazılarında ve şiirlerinde olduğu gibi epey değişikliklere uğrar.

Bu dizideki, özellikle ilk yazılarla daha sonra çıkan **O ve Ben** adlı hatıralarındaki paralellikler, bunlardaki Tanrıku'nun Abdülhakim Efendi'yi bir dereceye kadar temsil ettiğini göstermektedir. Burada, bir dereceye kadar deyişimiz, Abdülhakim Efendi'nin şahsiyetiyle Necip Fazıl'ın fikirlerinin yazılar ilerledikçe zaman zaman birbirine karışmakta oluşundandır. Eldeki bilgiler, Necip Fazıl'la Abdülhakim Efendi arasındaki sohbetlerde neler konuşulduğunu tam olarak vermeğe yeterli değildir. Ancak burada ayrıntılarına girmeye gerek görmediğimiz bir çok ifadelerden Tanrıku'nun söylediklerinin bir kısmının Abdülhakim Efendi'ye, bir kısmının da Necip Fazıl'a ait olduğu anlaşılmaktadır.

Büyük Doğu'nun 1943-1944 yılı koleksiyonunda bunun dışında Abdülhakim Efendi'ye ait başka bir iz yok. Hatta onun vefat tarihi olan Kasım 1943 ve sonrası **Büyük Doğu**'larında da en küçük bir bilgi veya ima da bulunmamaktadır. Esasen Tanrıku'nun Abdülhakim Efendi'yi temsil ettiği kanaatimizi de ancak ondan sonraki yılların bilgileriyle birleştirerek öğrenebiliyoruz. Yoksa 1943 **Büyük Doğu** okuyucusunun bunu farketmesi mümkün değildir.

Derginin en uzun, düzenli ve dolgun devresi olan 1945-1948 arasında 26. sayıdan başlayan bir yazı dizisinde ilk defa Abdül-

hakim Efendi'nin ismine ima vardır. Bu dizi "Efendimiz, Kurtarıcımız, Müjdecimiz'den" genel başlığı altında bir takım konu başlıkları ve kısa yorum cümleleriyle verilmiş hadislerdir. Necip Fazıl 'a ait olduğu anlaşılan bu derlemelerin altında "Hikmet sahibinin abdinin kölesi" şeklinde bir imza bulunmaktadır. Uzun süre devam eden bu dizinin dışında "Dininizi Öğreniniz", "İmam Gazali'den Hikmetler", "Mektubat'tan Parçalar gibi başlıklar altında çıkan yazılarda da aynı imza veya bunun kısaltılması olan "Hi.Ab.Kö." yahut "Ha.A.Ka." harfleri bulunmaktadır. Bu imzayı tahlil ettiğimiz zaman "Hikmet Sahibi'nin karşılığı olarak, Allah'ın isimlerinden "Hakim" ile karşılaşırız. Böylece "Hikmet sahibinin abdi" ibaresi de "Abdülhakim" adının karşılığı olmaktadır. Onun da kölesi olarak kendisini belirten Necip Fazıl, böylece dini konulardaki yazılarında sembolik bir ifadeyle efendisinin adını zikretmiş olmaktadır. Buradan hareket ederek Tanrıku tamlamasının da yine Abdülhakim terkinin karşılığı olduğunu tahmin etmek güç değildir. 1949-1951 arasında çıkan **Büyük Doğu**'larda ise "Merhum Esseyid Abdülhakim" imzasıyla, Abdülhakim Efendi'nin 1925'lerde eski harflerle basılmış olan "Er-riyazü't-tasavvufiyye" adlı eserini sadeleştiren Necip Fazıl daha sonra bunları da Tasavvuf Bahçeleri adı altında kitaplaştırmıştır.

Şimdi yine bu konuyu ilgilendiren başka bir bahse geçmek istiyorum. Necip Fazıl'ın gerek kendi hatıraları, gerekse başkaları tarafından kaleme alınmış hayat hikâyesi, ondaki dinî eğilimlerin Abdülhakim Efendi'yi tanıdıktan sonra başladığı izlenimini verir. Gerçekten Necip Fazıl, **Babıali** ve **O ve Ben** adlı hatıra kitaplarında Abdülhakim Efendi ile karşılaştıktan sonra fikirlerinde, sanatında, hayatında büyük değişmeler olduğunu ifade eder. Ona göre Abdülhakim Efendi, Necip Fazıl'ın "çocukluğunda ve ilk gençliğinde masal gibi bir rüya ikliminden topladığı karanlık ve karışık haberlerin apaydınlık ve dümdüz gerçeğini" vermiştir. Bu bilgi bizi nereye götürür? O esasen Necip Fazıl'da bulunan "karanlık ve karışık olan haberlerin apaydınlık ve dümdüz bir gerçeğe" ulaşmasını sağlamış-

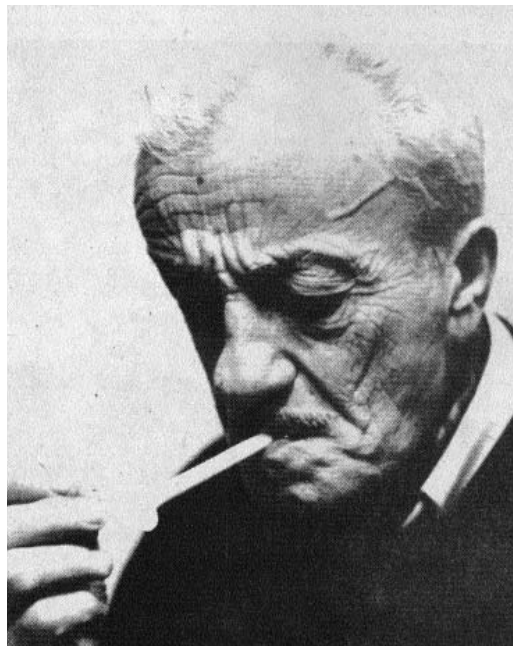

tır. Yani keramet sadece Abdülhakim Efendi'de değildir. Tabir caizse biri elini uzatmış, diğeri de o eli tutmuştur. Necip Fazıl'la beraber Abdülhakim Efendi'yi tanıyan, hatta onda bir harikulâdelik olduğunu sezen ressam arkadaşı Abidin Dino da bu zatın irşadından nasibini alabilirdi, almamıştır; çünkü, elini uzatamamıştır, çünkü böyle bir hayata hazırlığı yoktur. O halde Necip Fazıl'ın dinî hayata bir hazırlığı vardı. Bu konuda onun fikir yazılarından çok duygu hayatını yansıtan şiirleri üzerinde durmak istiyorum. Bunun için de Abdülhakim Efendi'nin tesirlerinin açıkça görüldüğü 1940 sonrası şiirlerini değil ondan öncekilerini tercih ettim. Bunu tercihimin iki sebebi var: Biri, 1940 sonrası şiirlerine, dolayısıyla **Büyük Doğu** macerasına bugünkü nesillerin daha kolay ulaşabileceği için biraz daha bilinmeyen 1923-1940 arası şiirlerini tanıtmak. Diğeri de, 1940 sonrası şiirinde dinî motiflerin daha açık olarak belirmesi. Halbuki arzetmek istediğim, bu duyguların henüz dinî motifler halini almadan nüve halindeki seyridir. Hatta bu şiirlerden bazıları Çile'nin son basımlarında bulunmadığı için

daha da önem taşımaktadır.

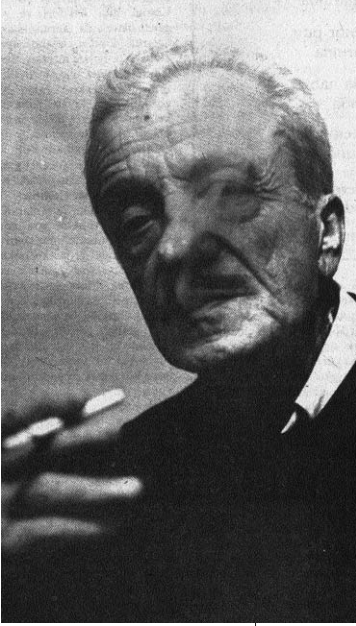
Necip Fazıl'ın ilk şiir kitabı olan **Örümcek Ağı**'na alındığı halde, nedense sonraki kitaplarına girmemiş ve unutulmuş, her ikisi de "Allah" başlığını taşıyan iki şiiri var. Bu şiirlerde her ne kadar yeni bir ses ve nefes bulunmaktaysa da benzerleri klasik tekke şiirinde görülebilir. Bu yıllarda Necip Fazıl'ın yine tekke şiirinden kaynaklanan, tasavvufî ilhamlara açılan iki şiiri daha var. Biri "Yunus Emre", diğeri "Mansur". Bunlar Çile'ye de alınmıştır. Her ikisi de mistik bir arayışı dile getirmektedir.

Bu doğrudan doğruya dinle ilgili motiflerin dışında, onu dolaylı olarak dinî düşünce ve duygulara sevkeden iç hazırlığına geliyorum. Necip Fazıl, konuşmamın başında da değindiğim gibi, gençliğinden beri çok değişik bir yazar ve sanatkâr çevresindedir. Çoğu bohem bir yaşama tarzını benimsemiş ressam, heykeltıraş, müzisyen, şair, romancı bir yığın sanatkâr bu çevreyi oluşturur. Onun bu yılları hakkında bilgi edinmek isteyenler yakın arkadaşlarından Fikret Adil'in **Asmalımescit 74** adlı kitabıyla bizzat kendisinin bahsettiğim hatıralarını okuyabilirler. Oldukça uzun süren, hatta Abdülhakim Efendi'yi tanıdıktan sonra da devam eden bu bocalama devresi içinde, bütün hayatı boyunca değişmeyen bir tarafı var: Çok genel hatlarıyla maddeci bir dünyanın karşısında olması ve spirüalist

Resim 5; "At'a Senfoni" yazarı çok sevdiği süvari kıyafetiyle (Fotoğraf: Türk Edebiyatı, özel sayı:117)

Resim 6; "Nedir suratımda bu çukur yollar"(Fotoğraf: Türk Edebiyatı, özel sayı:117)

Resim 7; "Bir soluk, bir tütsü, bir uçan buğu" (Fotoğraf: Türk Edebiyatı, özel sayı:117)
Resim 8; Necip Fazıl bitip tükenmez duruşmalarından birinde. (Fotoğraf: Türk Edebiyatı, özel sayı:117)

Resim 9; "Ben şairim, Gaibi kurcalayan çilingir." (Fotoğraf: Türk Edebiyatı, özel sayı:117)

bir felsefeyi benimsemesi. İster bu dünya görüşünün tezahürü olarak kabul edelim, isterse şahsî mizacının sevkettiği bir arayış olarak benimseyelim, Necip Fazıl'ı ilk şiirlerinden itibaren şu özellikleriyle buluruz:

- Sathî bir tasvir değil, derinliğe yönelmek.
- Dış dünyaya açılan temalarda bile iç dünyayı aksettirme vesileleri bulmak.
- Buna bağlı olarak teşhisi, yani somut bir dünyayı değil, soyutu ifade edecek bir tecrit diline ulaşmak.
- Sınırlı ve çerçeveli kalmak yerine zamanda ve mekânda sonsuza atılmak.
- Aşkta erotizme karşılık platonik duygular.

- Mevcut olanla yetinmek yerine transandantal yani aşkın olmak.

- Belki bütün bu kavramları içine alabilecek bir kelime ile mistiklik.

Bu sonuncu kavramı, İslâmî tasavvuf olarak değil, daha genel manasıyla, üstün bir varlıkta kendi varlığını kaybetmek manasında kullanıyorum.

Şimdi bu motifleri, bahsettiğim önceki dönem şiirlerinden bazılarında görelim. Necip Fa-

zıl'ın son kitaplarına almadığı "Kitabe" adını taşıyan ilk şiiri:

*Benim de yerim bu el oldu yahu
Gençlik bahçesinde sel oldu yahu*

*Çünkü ta derinden bağrımı yaran
O başımın tacı el oldu yahu*

*Saçları boynuma dalgalandı da
Beni boğmak için tel oldu yahu*

*Alevde yaktıktan sonra nefesi
Külümü savurdu yel oldu yahu*

*Ben bu halden ibret almadan geçtim
Ondan ibret alan el oldu yahu*

Bu 18 yaş şiiri, haliyle tam bir Necip Fazıl karakteri göstermez. Onda tekke ve divan şiiri mazmunlarından, hatta daha yakın devrin Rıza Tevfik'in nefes'lerinden sesler vardır. Ancak dikkat edilirse, müphem, belirsiz bir aşk duygusu, eski platonik yani karşılık beklemeden için için yanan aşkların masallarından izler vardır. Aynı tarihte yazdığı ve hiçbir kitabına girmeyen başka bir şiiri daha var: "Yegâne". Bu şiiriyle Fuzulî'den bu yana edebiyatımızın vuslatı değil ayrılığı yücelten, ayrılık acısının insanı olgunlaştıracağına inanan şairler kafesine Necip Fazıl da katılmıştır.

Çile'ye girmemiş bir başka şiir de "Rüzgâr"dır. Konumuzu ilgilendiren bir kıtası şöyle:

*Hey... Ne kimsesizdir bu uzun yollar
Gözlerim yollarda birini kollar
Bir yavru kuş gibi gönlümü yollar
Gönlüm bu gidişle bıkarmı bilmem.*

Bu suretle varlığı bilinmeyen meçhul sevgililer, şairi bilinmeyen kapılarına yaklaştıracaktır. Bu duygu, ileriki yıllarda daha da açıklık kazanacaktır. "Kaldırımlar"ın üçüncü şiiri, ki 1928 yılının mahsulüdür, ikinci kıtasıyla bu temayı düşündürür:

*Ondan bir temas gibi rüzgâr beni bürür de
Kucaklamak isterim onu göğsüme alıp
Bir türlü yetişemem, fecre kadar yürür de
Heyhat o bir ince ruh, bense etten bir kalıp.*

İlk üç mısradaki, insanın boşuna gayretini gösteren Sizifus efsanesinden Kerem'in yanına hikâyesine kadar insanın bütün bir dramı tekrar edilir. Ama trajedi son mısradadır:

Heyhat o bir ince ruh, bense etten bir kalıp.

İşte Necip Fazıl'ı ilâhî aşka yöneltecek olan dünyevî aşk bu mısradaki şekillenir. Bütün mesele bu ince ruhla o etten kalıp arasındaki çatışmadır. Necip Fazıl'ın kadınla ve aşkla ilgili daha pek çok şiiri vardır. Bu şiirlerde kadın önce teniyle, bedeniyle bir kadın iken; giderek mücerret bir sevgili, sadece sevgisiyle yetinilen Leylâ gibi bir hayal olur. Onun en erotik özellik gösteren şiirlerinde bile derin, platonik, hatta mistik derecede bir aşk vardır. Bunun son güzel örneklerinden birini, çok bilinen "Beklenen" adlı şiirde buluruz:

*Ne hasta bekler sabahı
Ve ne genç ölüyü mezar
Ne de şeytan bir günahı
Seni beklediğim kadar*

*Geçti, istemem gelmeni
Yokluğunda buldum seni
Bırak vehminde gölgeni
Gelme, artık neye yarar!*

Necip Fazıl'ın şiirinde derinliği veren bir tema olarak dış dünyadan, eşyadan, tabiattan alınan intibaların, iç dünyada, ruhta değer kazanmasından bahsettik. 1924 Tarihli "Gece Yarısı" şiirinin bir kıtası şöyledir:

*Gittikçe yükselir, alçalır tavan
Duvarda küçülür, büyür parmaklar
Elbisem çivide canlanır o an
İçinde bir başka vücudu saklar.*

Burada tavan, duvar, elbise gibi etrafımızda gördüğümüz nesnelere anlatılmıştır. Ama asıl anlatılmak istenen bunların iç dünyamızda bıraktığı izlerdir, izlenimlerdir:

*Güneş çekildi demin
Doğdu bir renk akşamı
Bu bütün günlerimin
İçime denk akşamı.*

İşte burada bir tecrit dili başlamaktadır. Bu akşam, şairin bütün günlerinin içiyle denk olduğu akşamdır. "Son Akşam" adlı şiirini ise şu tek mısra idare eder:

Akşam, sanki boşluk, içime dolar.

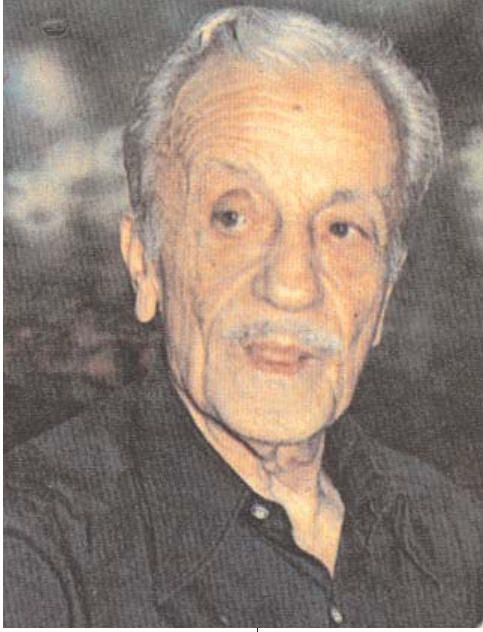
Şiirde derinlik, ötelere ve mavera duygularını sezdiren bir tema da sonsuzluk ve kaçıştır. Bu dünya ruh için sınırlı bir mekândır. İnsan ise sonsuzluğun peşindedir. Tasavvufta fena bulmak, yani kendini aşan

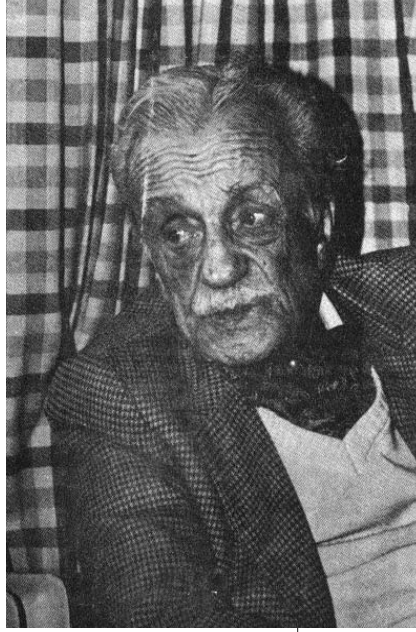
Resim 10; "Bu adam, Gezdirdin boşluğu ense kökünde." (Fotoğraf: Türk Edebiyatı, özel sayı:117)

Resim 11; Necip Fazıl dostlarıyla birlikte.(Fotoğraf: Türk Edebiyatı, özel sayı:117)

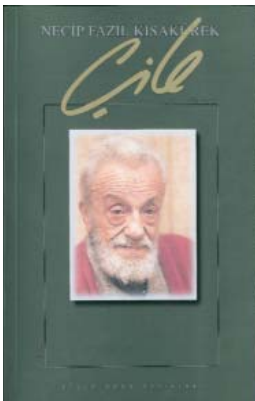

Resim 12-13: "Seyret çizgilerimde, neler geçti, ne oldu." (Fotoğraf: Türk Edebiyatı, özel sayı:117)

Resim 14; Necip Fazıl'ın Şiir Kitabı Çile

Resim 15; Necip Fazıl Armağanı kitap kapağı

bir varlıkta yok olmayı istemek, aynı zamanda beka bulmak, ebedi olmak demektir. Necip Fazıl'ın şiirlerinde bu ebediyet, sonsuzluk duygusuyla ve bunu veren gökyüzü, ufuk ve deniz gibi geniş mekânlarla gelir. Kendisi bu duygusunun çocukluğundan beri mevcut olduğunu hatıralarında zikreder: "Meçhul semtlerden gelen ve meçhul semtlere giden meçhul şahıslara karşı anlatılmaz bir korku duyar ve kendi kendime sorardım: Ben de büyüdüğüm zaman bunlar gibi korkmadan her tarafa gidip gelecek miyim?" En büyük meçhul, en büyük bilinmeyen ise Allah'tır. Öyleyse dinî duygunun poetik bir lirizm kazanacağı sanatkâr şahsiyetlerde bu duygu, meçhule karşı korku ve tecessüsle başlar. Meçhul diyar bir çeşit egzotizmi veya ütopyayı doğurur. Egzotizm umumiyetle sembolist şairlerin motifleridir. Bizde Servet-i Fünuncular da, Ahmet Haşim'de bunun örnekleri vardır. Ancak bunların egzotik duygularla dinî veya mistik bir düşünceye ulaştıkları söylenemez. Çünkü egzotizm bunlarda birer hayaldir, fantezidir. Necip Fazıl'da ise iradi bir arayış vardır. Bir melânkolinin de-

ğil, yaratıcı bir ızdırabın mahsulüdür. Onda bu duygunun tezahürünü de 1928'de yazdığı "Üç Atlı" şiirinde görüyoruz:

*Karşı yoldan üç atlı
Bir kuş gibi kanatlı
Geliyor göğe doğru*

*Cepkeni kola atmış
Sağ elini uzatmış
Üçü de göğe doğru*

*Bir bulut olmuş rüzgâr
Heyecandan başaklar
Tutmuş nefeslerini*

*Sıra dağlar inliyor
Kalbi diye dinliyor
Çelik nal seslerini*

*Sürün atlılar sürün
Beni alıp götürün
Bu ilde pek yalnızım*

*Demeyiniz bu da kim
Öyle diyor ki içim
Candan aşınanızım.*

Yine kitabına girmemiş, aynı senenin "Yattığım Kaya" adlı şiirinin son kıtası şöyle:

*Enginden engine koşarken rüzgâr
Bende bir yolculuk heyecanı var
Yattığım kayaya çarpan dalgalar
Çıktı bir sonsuz sefere diyor.*

Nedir bu sonsuz sefer? Bu soruyu 1928 yılında Necip Fazıl'a sorabilseydik, bize herhalde Eflâtun'un ideler dünyası teorisinden beri gelen, sanatkârın yaşadığı dünyadan tatmin olmaması ve onu aşarak sonsuza ulaşması ihtirasından bahsedecakti. Ama görülüyor ki, bu sonsuzluk ona dinî-mistik bir dünyanın kapılarını açacaktır. Bu tarihten bir yıl sonra yazdığı "Yıldızlı Bir Gecede" adlı şiirde bu duygu daha açıklık kazanır. Dünya maddîdir ve geçicidir, ruhumuzsa ebedîdir. Bu ikisinin şimdi bir arada yaşamaya mahkûm oluşu da trajik bir gerçektir. Şiir bu trajediyi yansıtır:

Sema bize seslenir
Kalma gel, işkencede
Ruhumuz ebedîdir
Duyarız bir hecede

Ömür ki bir kurak çöl
Onu tek bir güne böl
Şebnem gibi doğ ve öl
Yıldızlı bir gecede.

Bütün şiir kitaplarına giren "Yolculuk" şiiri bu meçhul ve ebedî hayatın davetidir. Yolculuk'un 1934 yılı başında yayınlandığını da ifade edelim. Yani o yıl Necip Fazıl Abdülhakim Efendi ile karşılaşacaktır. Bu şiirde yoğun bir arayış duygusu ve değişmeye hazır bir ruhun çarpınışı hissedilmektedir.

Yolculuk, her zaman düşündüm onu
İçimde bu azgın davet ne demek
Oraya... Nerdeyse güneşin sonu

Uçmak, kayıp gitmek, kaçıp dönmemek...

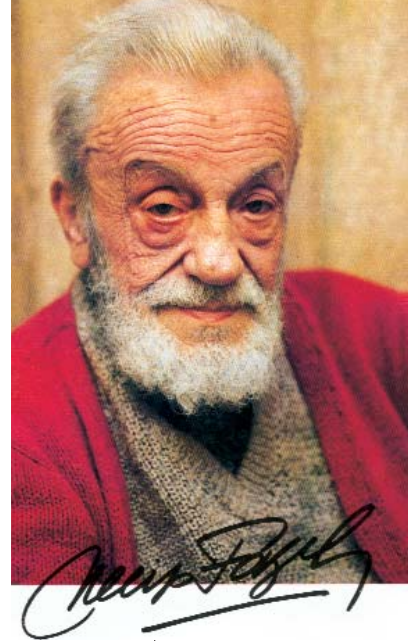
Altımdan kaydırdı bir el minderi
Herkes yatağında ben ayaktaım
Bir gece rüyamda gördüğüm yeri
Gözlerim yumulu, aramaktayım.

Adımı çağırıyor yepyeni dostlar
Bu dostlar ne güzel, dilsiz ve adsız
Evimin yerinde bir başka ev var
Avlusu karanlık, suları tatsız.

Her akşam aynı yer, aynı saatte
Güneşten eşyama düşen bir çubuk
Bir yangın var gibi yukarı katta
Arkamdan gel diyor, sessiz ve çabuk.

Başım, artık onu taşımak ne zor
Başım, günden güne yabancı bana.
Dalında bir yaprak gibi dönüyor
Acı rüzgârların çektiği yana...

Necip Fazıl'ın ilk şiirleriyle daha sonraki dinî şiirleri arasında böyle bir ilişki kuruyoruz. Burada şu sorulabilir: Doğrudan doğruya dini olmayıp da, bu sıraladığımız derinlik, iç dünyanın ifadesi, tecrit dili, zaman ve mekânda sonsuzluk, aşkta plato-

nizm, transandans, hatta dinî olmayan mistik duyguların bir kısmı veya tamamı başka şairlerde bulunamaz mı? Ve onlar neticede dinî bir hayata; hiç değilse şiirde, sanatta dinî bir atmosfere girebilmişler midir?

Konuşmamın başından beri zikrettiğim vasıfların, dinî hayatın bizzat kendisi değil, hazırlayıcısı olduğunu birkaç defa tekrar ettim. Bu, bir dünya görüşünün, bir felsefi/metafizik çizginin başlangıcıdır. O çizginin bir noktaya ulaşması için bazen değişik vesileleri, olağanüstü tesadüfleri beklemek gerekir. Birçok sanatkârın hayatında böyle yön değiştiren veya hızlandırıcı hadiselerin bulunduğunu biliyoruz. Bazı ruhlar için Mevlâna'nın Şems'le karşılaşması gibi, sürükleyici mürşitlere ihtiyaç vardır. Necip Fazıl, dünya görüşü ve sanat çizgisini Abdülhakim Efendi gibi bir mürşitle geliştirme talihine erişmiş bahtiyar insanlardan biridir

Resim 16; Necip Fazıl son yıllarında (Fotoğraf: Türk Edebiyatı, özel sayı:117)

Resim 17; Necip Fazıl'ın son resimlerinden biri ve meşhur imzası

Resim 18: Ölüm yıldönümünde Eyüp'teki mazarı başında anma, 1997. (Fotoğraf: Eyüp Belediye Arşivi)

